

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
ไทยนิวส์	23 เม.ย. 2558	45	16273	3

ข้าวสามสัตร-คนล้านนา ระยะเวลาใช้แรงถ่วง

คำว่า "ข้าว" ภาษาล้านนาตรงกับคำว่า "แ้ว" ในภาษาภาคกลาง เมื่อให้ความหมายใจความกระจ่างดังนี้แล้วจะขอให้คำว่า "ข้าว" ไปตลอดจนจบการเล่าเรื่อง การใช้พระยาของคนที่ล้านนาของคำว่า ข้าว ในตอนนี้จะขอเล่าเรื่องข้าวที่ใช้สามสัตร เช่น ข้าว วั ข้าวควาย ซึ่งเป็นที่น่าสนใจในวิธีการใช้พระยาสร้างสรรคของคนที่ล้านนา เริ่มตั้งแต่การเลือกคันข้าว ต้องใช้ไม้ไผ่รวกที่มีเส้นตรง และมีความยาวตามต้องการ เมื่อตัดไม้มาแล้วทำการริดข้อ ตาปล้องให้เรียบ ตัดปลายและโคนให้เรียบเช่นกัน นำไปแช่น้ำ การนำไม้คันข้าวไปแช่น้ำ ทำให้คงทนและเหนียว มอดมดปลวกไม่แทะกิน การแช่ต้องแช่พอให้

มีกลิ่นเหม็นนิดๆ จับดูผิวจะลื่นเล็กน้อย กลิ่นเหม็นนี้เองจะกันแมลงต่างๆไม่รบกวน"

เมื่อได้ไม้คันข้าวแล้วต่อไปจะทำหลักข้าว ต้องเลือกไม้ที่แข็งแรงขนาดโตเท่าแขน ส่วนมากจะใช้ไม้แก่น เช่น ไม้มะขาม หรือโคนไม้ไผ่รวกที่มีเนื้อแน่น ตัดสูงประมาณสองเมตร เลี่ยมโคนให้แหลม ตัดปลายให้เรียบ แล้วก็นำไปแช่น้ำเช่นกัน ต่อไปจะทำกระบอกล้อข้าว โดยการหากระบอกล้อไม้ไผ่ขนาดใหญ่กว่าปลายเสาข้าวเพราะจะได้สวมครอบปลายเสาได้สะดวก

การกระทำบอกล้อข้าว ตัดลำไม้ไผ่ที่นิยมส่วนมากจะเป็นไม้ไผ่ซาง หรือไม้ไผ่หนาม เพราะกระบอกล้อรูกลวงกว้าง เนื้อเหนียว เมื่อหาไม้ได้แล้วจะตัดให้มีปล้องข้อไว้ แล้ววัดจากปล้องข้อลงมาประมาณหนึ่งศอกเพื่อใช้สวมครอบหัวเสา ส่วนด้านบนข้อปล้องวัดขึ้นไปประมาณหนึ่งคืบ แล้วบากเป็นง่าม เพื่อให้ห้อยเชือกที่ผูกตัวคันข้าว

เมื่อได้ไม้อุปกรณ์สามอย่างนี้แล้ว เริ่มประกอบข้าวโดยการทดลองปักเสาข้าว ปักเสาเรียบร้อยแล้ว นำกระบอกล้อสวมลง หางย่ำมขึ้น ทดลองหมุนดูว่าหมุนคล่อง หรือติดขัดอย่างไรหรือไม่ต่อไปนำคันข้าวมาทดลองวาง กะประมาณห้าส่วนแล้วนับขึ้นไปประมาณสองส่วน นำเชือกผูกครอบรอยต่อระหว่างส่วนที่สองและสาม การพันเชือกต้องพันให้แน่น แล้วทำปวงรูกว้างประมาณหนึ่งคืบเพื่อสวมปลายปากกระบอกล้อ เตรียมไว้

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
ไทยนิวส์	23 เม.ย. 2558	45	16273	3

หลังจากนั้นจึงหาฟ่อนไม้ หรือก้อนอิฐ มัดรวมกันให้ มีน้ำหนักไม่เกินประมาณสิบกิโล หากหนักมากกว่านี้ จะห่วงปลายจมูกสัตว์มากเกินไป ก้มกินหญ้า ลำบาก เสร็จแล้วนำไปผูกติดโคนคันแฮ้ว อุปกรณ์ที่ ว่านี้ คนล้านนาเรียกกันว่า "ทำแฮ้ว" เมื่อผูกทำแฮ้ว เสร็จ ก็นำคันแฮ้วขึ้นแขวงปลายเสา โดยการนำบ่วง สวมลงปลายปากกระบอกล้อแฮ้ว ก็เป็นอันว่าเสร็จวิธี การ

เมื่อจะผูกสัตว์ เจ้าของจะปลดคันแฮ้วลง หรือบางคนจะเหนี่ยวคันแฮ้ว แล้วสืบสาวมือดึงปลาย พร้อมกับเดินไปทางปลายแฮ้ว แล้วจับเชือกที่ผูกสัตว์ ผูกกับปลายแฮ้ว โดยการพันสองสามรอบแล้วทำบ่วง ดึงอีกสองสามรอบเพื่อให้แน่น หากสัตว์ดึงเชือกที่ บ่วงจะยิ่งรัดปลายแฮ้วให้แน่น เชือกจะไม่หลุดไปจาก ปลายแฮ้ว เสร็จแล้วค่อยปล่อยคันแฮ้วขึ้นไป หาก ปล่อยเร็วปลายคันแฮ้วจะกระดก ตัวเคเอาเชือกดึง ปลายจมูกสัตว์เลี้ยงบาดเจ็บ

สัตว์เลี้ยงเมื่อถูกผูกกับแฮ้ว จะหากินได้ ไกลๆสามารถเดินหมุนวนไปรอบบริเวณที่กว้าง อย่างสบายแฮ้วจึงมีประโยชน์ด้วยประการฉะนี้.

แหล่งข้อมูล สัมภาษณ์เจ้าของแฮ้วอายุ 61 ปี จำนวน 1 คน

ภาพแฮ้ว บ้านร้องชีควาย อ.เมือง จ.เชียงใหม่

...นิคม พรหมมาเทพย์...